

UN BREU CABALÍSTIC

Entre els pergamins que recentment han estat catalogats a la secció d'Arxiu de la Biblioteca de Catalunya (Barcelona) hi ha el que avui divulguem; en devem el coneixement al Dr. A.-J. Soberanas, a qui devem també les facilitats i la iniciativa de la publicació.

Aquest pergami ha rebut la signatura: Arx. 8733 (2-VIII-1). Res no se sap sobre la seva procedència primera i darrera, ni quan ni de mans de qui passà a aquest fons d'Arxiu. Les seves mides són 23,5 per 16 cm. És en escriptura hebrea quadrada sense vocalitzar, impossible de datar amb precisió. Per la cara del darrera no sembla que antigament hi hagi estat res escrit. Un cop escrites les vint-i-quatre línies seguides i la que envolta el text, el pergami fou doblegat quatre vegades per la meitat, d'on resulten setze parts; i per l'aspecte que té, plegat, hom diria que fou ficat entre folre i drap d'una peça de vestir o en altre lloc similar on adquirí la mena de lluentor i la pàtina que tenen les coses sotmeses a una pressió així.

El text es llegeix força bé perquè no hi ha cap paraula tan esvaïda que pel que encara es veu o pel tenor de la frase no pugui ser llegida sense dubte —fora, potser, d'un cas, a la cinquena ratlla. La lletra final de la cinquena ratlla era *he* i, amb un traç més, fou assimilada a la que havia de ser, una *bet*. El nom propi que es llegeix a la tercera ratlla substitueix un de primitiu, tan ben raspai, que no es pot ni conjecturar quin fóra; és possible que l'actual sigui, no el segon, sinó el tercer que hi ha estat escrit.

Ignorant com ha arribat a la Biblioteca de Catalunya aquest pergami, les úniques dades que ens en poden indicar la regió i data d'escriptura són la paleografia i l'onomàstica. La primera és molt imprecisa i no ens pot donar sinó la presumpció que és més aviat del segle *xvi* que del *xv*. *Mašliaḥ ben Mazal-Ṭov* no és nom gens comú entre els jueus de Sefarad. Sembla doncs que cal inclinar-se per un origen extra-hispànic del pergami, vist que és posterior a l'expulsió dels

jueus; però aleshores encara es fa més difícil de comprendre com ha pogut arribar a terres catalanes ¹.

No és al nostre abast d'intentar-ne la datació a través de la doctrina cabalística en què es basa l'oració, és a dir, el to, l'oració que hi ha citada, els textos bíblics esmentats, etc. El poc que ha estat publicat sobre la influència de la càbala a les pregàries no ens ho permet i, per altra banda, el pergami sembla ésser únic en la seva espècie.

* * *

A les *Notas sobre amuletos sefardies de Salónica* de T. SCHRIRE ² llegim: «No es fácil encontrar amuletos antiguos: escritos generalmente en papel o en pergamino, estrechamente plegados y llevados «puestos», resultaban extremadamente deleznable, y la mayoría han desaparecido. El hecho es particularmente cierto en lo que respecta a los amuletos judeo-españoles, de los que ni uno solo de los tiempos pre-exílicos ha sido positivamente identificado como tal» ³.

Recordem, però, haver llegit que el professor Y. BAER atribueix sense empatx al filòsof Hasdai Cresques l'ús d'amulets i l'oració cabalística de què donà notícia A. Marx ⁴. El mateix BAER ⁵, S. CIRAC ⁶ i potser d'altres han fet a saber l'existència de nòmnes i breus als processos de la Inquisició dels segles xv i xvi; alguns que són en hebreu i d'altres en vulgar. I sembla fora de tot dubte que algunes oracions jueves, que encara avui figuren al ritual normal, devien tenir aleshores una interpretació que les acostava fortament al caràcter supersticiós; altrament no s'explica que els tres versets —Ps. 46, 8; 84, 13 i 20, 10—

¹ El significat del nom, malgrat l'aparença de normalitat d'aquest, ens fa pensar que no és un nom propi sinó un nom comú: Masliah ben Mazal-Tov vol dir literalment: Reeixidor (o triomfador) Bonastruc (o bon-astre), cosa que és exactament el que demana l'oració per al seu portador. Qui sap si, canviant aquest breu sovint de propietari, hom hi posà finalment aquest nom comú que escau, a tall d'auguri, a tot usuari d'aquesta mena d'oracions. Si més no, és una estranya coincidència.

² *Sefarad XXX* (1970), pàg. 195-197. És autor també del llibre *Hebrew Amulets, their Decipherment and Interpretation*, London, 1966.

³ «Amulet» és paraula moderna, tant en castellà com en català i suggereix en principi un objecte, pedra, metall, fusta, etc., no un paper o pergami escrit. Sembla que si un notari català del segle xv hagués trobat aquest pergami en fer un inventari, l'hauria descrit —en el cas que n'entengués el contingut, és clar—, com: «Una nòmna hebraica» o, millor, «Un breu hebraic». Si hagués trobat el que avui anomenem un amulet, n'hauria dit «Una devoció». Vegeu el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, en què ens hem basat a l'hora de triar l'encapçalament de la present nota.

⁴ Y. BAER, *A History of the Jews in Christian Spain*, vol. II, Philadelphia, 1966, pàg. 476-477, nota 49.

⁵ F. BAER, *Die Juden im christlichen Spanien*, Band II, Berlin 1936. Cf. «Sachregister: Amulet» (pàg. 587).

⁶ S. CIRAC ESTOPAÑÁN, *Los procesos de hechicerias en la Inquisición de Castilla la Nueva*, Madrid, 1952, pàg. 89, entre altres.

de l'oració de *minħa* del ritual sefardí es trobin, en català, al llibre d'oracions de Bartomeu Rodrigues (ca. 1470)⁷, als processos contra Isabel Amorós (1492) i Rafael Baró (1520), de València⁸, i fins en els de Mallorca de finals del segle XVII⁹. El Ps. 91 —del qual trobem al present breu dos versets citats— apareix també en el processos d'Isabel Amorós (1492) i Rafael Baró (1520) esmentats; i altres oracions de tipus cabalístic, també en català, al procés de Rafael Baró i al llibre d'oracions de Bartomeu Rodrigues.

Essent doncs que moltes oracions de caire supersticiós foren traduïdes a les llengües vernacles —en castellà i portuguès també hi ha, no cal dir, oracions d'aquest caire entre els conversos—, hem traduït la present perquè pugui ser identificada més prestament si mai se'n troba versió vulgar antiga. La present traducció, però, només vol ser aproximativa i indicativa del significat dels mots en hebreu.

Oh Senyor Déu, que seus (sobre) els querubins, poderós en les altures i dominador / dels llocs inferiors, per Tu i pel teu Nom, el gran, el fort i el temorós, / omple't de misericòrdia envers Maşliaħ ben Mazal-Ṭov, portador d'aquest breu¹⁰; guarda'l / i deslliura'l de tota tribulació i congoixa i de tot perill i falliment, i de tota / mena d'encanteri i de mala mort i de pesta i espasa i [mort?] i fam / i captivitat i oprobí i malaltia i sofriment¹¹ i aflicció i gemec i extermini / i epidèmia i temor i paor, i de tota mena de coses males que afectaran / el món en l'esdevenidor. I sigui salvat en el Senyor amb salvació perpètua, / d'home mal i de dona mala i d'amic mal i de veí mal i de l'ull / mal i de la llengua mala i d'accidents mals i de maquinacions males / i de somnis mals i de l'odi de les criatures i de tota mena de cosa / mala i dany que hi hagi al món. I s'acompleixi en ell el que es llegeix a l'Escriptura: / «No et passarà res de mal ni s'acostarà a casa teva cap desgràcia» (Ps. 91,10), ni de dia / ni de nit, ni enlloc del món.

⁷ Ms. de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, de Barcelona, el qual esperem que aviat serà publicat en una nova edició. Les deficiències de la primera són més greus del que deixa entendre la recensió apareguda a *Sefarad* XXVI (1966), pàg. 352-354.

⁸ Archivo Histórico Nacional (Madrid), Inquisición de Valencia, leg. 535, núm. 2 i 5.

⁹ B. BRAUNSTEIN, *The Chuetas of Majorca*, Scottdale, 1936, pàg. 198-199.

¹⁰ Sembla que és així, «portador d'aquest breu» (*nose qamea' zeh*), com cal interpretar les lletres *nun qof zain* amb punts d'abreviatura que hi ha darrera el nom propi.

¹¹ Malgrat el forat que hi ha ací al pergami, creiem que no hi ha dubte a llegir-hi *midw'é*.

I no li estigui a sobre / cap espasa, ni sabre, ni llança, ni daga, ni punyal, ni sageta, ni ganivet, ni cap / mena d'arma. I cap criatura del món no pugui perjudicar-lo. / I caigui sobre els seus enemics i els seus malvolents i els seus perseguïdors i els seus maldients, paor / i temor; «per la grandesa del teu braç callaran com a pedra» (Ex. 15,16); per la força de (la pregària que diu)¹²: «Et preguem (Senyor), per la força de la grandesa de la teva dreta, deslliura el (poble d'Israel) afligit, rep el crit del teu poble, / enforteix-nos, purifica'ns, oh temorós. Oh poderós, els qui cerquen la teva unitat, com la nineta guarda'ls; beneeix-los, neteja'ls, apiada-te'n, retribueix-los sempre amb la pietat de la teva justícia. Sant fort, per la gran bondat teva, condueix el teu ramat. Únic Altíssim, fes atenció al teu poble, que recorda la teva santedat; rep el nostre clamor i escolta / el nostre clam, tu que saps els secrets. Beneït el Nom gloriós del seu regne per sempre i eternament.» I estigui lligat al temor del Déu d'Israel / tots els dies de la seva vida, amb tot el seu cor i amb tota la seva ànima i amb tot el seu poder. / I domini sobre ell la bona inclinació, i no domini sobre ell la mala inclinació. / I col·loca'l en amor i en pietat i en compassió i en misericòrdia als teus ulls i a ulls / de tots els qui el veuran; i allarga els seus dies en benaurança i felicitat. Amén. Així sigui (el teu) beneplàcit.

Envoltant el text, i començant per l'extrem superior, a la dreta:

«Cap arma forjada contra tu no reeixirà i tota llengua que s'alci contra tu per pledejar, la provaràs culpable. Aquesta és l'herència / dels servents del Senyor i la seva justícia de part meva, oracle del Senyor» (Is 54,17); «El Senyor allunyarà / de tu tota malaltia i no farà caure damunt teu cap de les plagues d'Egipte que tu coneixies, sinó que les deixarà damunt tots / aquells que t'odien» (Dt 7,15); «Perquè ha donat ordre als seus àngels de guardar-te en els teus camins» (Ps 91,11).

JAUME RIERA I SANS

¹² És l'antiquíssim i conegut *piyyut* que comença *Ana be-koah gedulat yeminka...* del qual només hi ha indicada la inicial de cada mot, agrupades en ternaris. Forma part de l'oració *saharî* i ha tingut un amplíssim ús i variada interpretació entre el cabalistes.

אנני ידוע שיהיה יושב הכתובים אדיר וישיב
בחתומים למען ולמען שיש הגדול הנכבד והגדול
תחלה ר' מים יצא מלחמה מכל טוב ויש שמר
ותצילה וכל צרה וצוקה וכל סכנה ויפירה ויכל
מיני כישוף וממיתה נושג ומדבר ומרוב ומיני
וישב ויבז ויחול וימוה הרמון והמחשבות
ומנפה ויחד ואימה ומכל מיני רעות המחשבות
לבוא בעולם ויהיה נושג ביהוה תשועת קולמים
מאדם רע ומאשה רעה ומחבר רע ומשכר רע ומעין
הרע וכל זון הרע ומפני הרע ומרהורים רעים
ומחלומות רעים ומשנאת ריבית ומכל מיני דבר
לעולם וכל מיני רע ומקדושים שבתוכו
לא ידע אלך ויהיה לא יקרב באהלך בין מיני
בין בליה ובין בכל מקום שבקולם ואל ישלוט בו
ישם וחסד וסוף ורומח ורמת וכידון וחץ וסכין וישם
מיני כליון ולא תוכל שום כריה שבקולם להזיקו
ותפל על אויביו ושונאיו ודופיו ומקולליו אימתה
ופחדו בעול זרועך ידמו כאבן ככה אבן יתן קרע
ועתה יבשר דמה אהו חקב טוה יל מים ישבו
צח בשכ מלו ויהיה חוק בראת אלהי ויחיה
למיני רעיו בכל לבבו ובכל נפשו ובכל סגורו
וישלוט בו יצר הטוב ואל ישלוט בו יצר הרע
והבה לחן ולהסדר ולרחמים בעיניך וביני
כל רע ומאריך מיני רע ובענימים אמר קה ירעק
עבדך הוצדקוהו כי תי נאם יהוה וישיב

